

Vzajemnost torej smatramo za ono, česar je nam avstrijskim Slovanom neobhodno treba, da smemo upati na zmago in na boljšo bodočnost. V izvršitvi pa si mislimo to stvar tako: Zahteve vsakega slovanskega avstrijskega naroda določijo se po vseh slovanskih zastopnikih skupno. Seveda se bode pri tem ozirati na zastopnike dotičnega naroda najbolje, ker potrebe najbolje poznajo. Ali vendar imajo imeti veljavno besedo vsi drugi slovanski zastopniki, ker morajo celoskupne zahteve, ki so zahteve vseh slovanskih narodov, dajati celoto ali dobro premisljen sistem. Mogoče, da bode treba močnejšemu slabejšemu na ljubo te ali one srčne želje se za nekoliko časa odreči; ali če hočemo v resnici biti Slovani, bratje, nam to ne sme biti težko. Kdor je najslabjši, za tistega mora skrb biti največja; to je čisto naravno; močni lahko čaka. In tako bo močnejši doživel veselje, da se je slabič ojačil in da mu bode v krepko pomoč. Če pa močnejši pustijo, da slabjši poumrjejo, je nazadnje tudi po njih, ker so vendar preslabi, da bi sovražniku bili kos. Za tako taktiko bode seveda treba, da imajo zastopniki od svojega ljudstva posebno privoljenje; ali če pomislimo, da je močnejše ljudstvo navadno zavedniše, in da smemo upati, toliko zavedno, da je sprejemno za slovansko idejo, se ni bati, da bi zastopniki z mislijo dejanske slovanske vzajemnosti pri ljudstvu našli odpor. Ko je načrt sestavljen in so ga ljudstva odobrila, pa se z vso vnemo, z vso silo, kar je v nas vseh, potegovati zanj. Zahtevati, in če vlada le jednemu kaj ponuja, ima ta reči: »Jaz le v sprejemem s tem pogojem, ako ob jednom ta dobi to in oni ono«. In videlo bi se, ali kaj dosežemo, ali ne, ali je vzajemnost za kaj, ali pa je prazna pena; vlada potrebuje nas najmanj ravnó tako, kakor mi njo; če se pred nemško vzajemnostjo mora vlada klanjati, bo še tudi slovanska kaj zalegla. Da, celo trdno prepričani smo, da bomo avstrijski Slovani s svojimi zahtevami prodrli, toda le če bomo vzajemni.

Naše gimnazije.

Maribor, 5. julija 1898.

Letos slavijo avstrijske gimnazije petdesetletnico svoje sedanje uprave. Profesorji pišejo v ta namen svojim zavodom visokozveneče in navdušene slavospeve. Radi priznavamo, da so si naše gimnazije pridobile velikanskih zaslug za duševni napredek prebivalstva avstrijskega. Toda naloga vestnih publicistov je, tudi opozarjati na nedostatke

tako važnih in uplivnih zavodov, kakor so ravnó naše gimnazije. Kajti žal da ne manjka tudi nedostatkov, ki so povzročili že mnogo zla na najboljših sinovih naše Avstrije.

Um in srce sta glavna predmeta vsake šole. Izbornost šole se ceni po tem, kako zna za ta dva predmeta skrbeti, kako jih zna obdelovati. Naše gimnazije ne skrbijo v pravih mejah ne za um, ne za srce. Za um skrbijo preveč, za srce premalo. Učenci gimnazij so preobloženi z učno stvarino. Zaradi tega si učenci celo stvarino prisvajajo le mehanično; da bi jo prebavili, da bi jo premislili, zato nimajo nobenega časa. Mladina se odvadi ali se nikdar ne privadi samosvojega mišljenja, in ko imajo ti mladi ljudje gimnazijski prag za hrbtom, tedaj postanejo v časovnih vprašanjih slepi sužnji ravnó vladajočega javnega mnenja, v znanstvenih vprašanjih pa žrtve nazorov, katere dobivajo od svojih nadaljnjih profesorjev. Naši abiturijenti so kakor marijonete in srečni so, ako dobijo njih nitke pošteni in blagi zemljani v roke.

Še večja pa je pregreha, ki jo imajo gimnazije na vesti, da se na teh zavodih le minimalno skrbi za srce ali za npravno vzgojo mladine. Med profesorji in učenci je velikanska distanca. Profesor pride v svojo uro, predava svoj predmet in potem zopet odide. Za značaj svojih učencev, za njih nazore, za njih življenje izven šole se gimnazija le malo briga. Skrbi se za um, a srce se prezira. Učenci si vzgajajo svoje značaje sami, ne da bi dobivali kakega blažilnega upliva od svojih učiteljev. Le kadar se prekoračijo disciplinarne postave in se slučajno izve to tudi od učiteljev, takrat se opominjajo učenci po drakonskih kaznih, da jim ni vse na svetu dovoljeno. A da bi se jim že prej od dne do dne primerno podajal pravec za vzorno življenje, to so le redki slučajji. Koliko mladine propade že na gimnaziji, koliko pozneje po gimnaziji! Seveda je tudi mladina sama kriva svojega propada, a glavna krivda se njej ne more pripisovati.

Gimnazija le poučuje, a ne vzgojuje. Mladina je zavzeta za slovstvo. V spodnjih razredih se pri mnogih pojavlja strast za čitanje. Kdo pove tem mladim ljudem, kaj smejo čitati in česa ne smejo, kdo jih vpraša, kake knjige in časopise dobivajo doma v roke? Navadno nikdo. Ni čudo, da že spodnji gimnazijci slastno prebirajo novostrujarske romane in socijalistične liste. Slaba bodočnost se obeta narodu, ako njegova mladina srka v se takšni duh.

Mladina se mora tudi vzgojevati za resno delo. V delavnosti je zajamčena ugodna bodočnost kakor posameznikov, tako i celih

narodov. Ni zadosti priganjati učence samo z dvojkami k učenju. Treba je tudi neprestano dobrohotne, očetovske besede, ki dokazuje mladim ljudem, da preti v vsakem stanu neizogibni propad vsem istim, ki se bojijo dela in se ogrevajo le za uživanje. Potem se bo morda odpravil tudi žalostni pojav iz naših srednjih šol, da velja med mladino za največjega junaka isti, ki zna najbolj brez slabih nasledkov prazniti pivine vrčke, a ne oni, ki se lahko ponaša z najboljšimi spricvali. — Petdeset let že hrani gimnazija našo mladino na svojih prsih. Dal Bog, da bi ji v prihodnje dajala več vzgojevalne hrane nego doslej!

Pisma s Kranjskega.

VII.

V kratkem se ustanovi v Ljubljani novo društvo »Naša straža«, ki bo imelo isto nalogo kakor nemška »Südmark«. Skrbela bo »straža«, da se tujci ne vrinejo med naše rojake in slovanskih domov in zemljišč ne pokupijo, kakor se je že to ob slovanski meji mnogokrat pripetilo. Kos za kosom se je trgal od slovenske posesti in padal tujcem, celo židom, v žrelo. Iz tega se uvidi, da je tako društvo Slovincem neobhodno potrebno. Imelo bo dovolj dela ne le ob slovanskih mejah, temveč celo v sredini slovenske zemlje. Marsikje se zadnja leta toliko nemškutari, da bi človek ne verjel, ko bi sam tega ne videl in ne slišal.

Društvo bo ustanovljeno na podlagi »sprave«, zato sme računati na vsestransko podporo. In gmotne podpore bo vsekako pred vsem potrebovalo. Slovinci smo sicer majhen narod, a premoremo lahko več nego si mislimo, ako le zberemo vse svoje moči.

Pred nekaterimi dnevi je objavil »Slovenec« velepomemljiv članek, v katerem je neumorno delavni državni poslanec in voditelj vsega krščansko-socijalnega delovanja med Slovinci, dr. Krek, sprožil misel, uvaževanja vredno. Svetuje nam, ker v državnem zboru Slovinci niti v zvezi z ostalimi avstrijskimi Slovani nič ne dosežemo, treba je, da se tesneje zvežemo s Hrvati na podlagi katoliške vere in narodne enakopravnosti; vse to pa v demokratskem smislu. S tem se Jugoslovanstvo ojači in dvigne. V to svrhu je jel izhajati na Dunaju poseben nemški časnik, ki ima nalogo braniti in potegovati se za pravdo Jugoslovanov. V nemškem jeziku pa zato, da se bodo tudi drugi narodi lahko poučili o naših razmerah in težnjah. To idejo moramo imenovati jako srečno. Brez dvoma se

vedel tvoj rajni oče, katerega so ti neverniki umorili!»

«Ali ni nevernik kakor drugi,» odgovori Maron. «Njemu se studi hudobija mohamedanov.»

«Je-li postal kristjan?» vpraša začudeno Judita.

«Ne, tega še ne,» reče Maron. «Pa Ali je plemenit in dober človek. On ljubi in spoštuje kristjane, posebno francoske redovnice, ki tukaj za vse ubožce in bolnike skrbijo, tudi za nekristjane. Mislim, da bode s časom postal kristjan.»

Mati je neverjetno zmajala z glavo. Sprevidela je, da Maron ne spozna nevarnosti, v katero se podaje kot prijatelj mohamedanca. A vendar je molčala, ker je uvidela, da bode preganjanje kristjanov kmalu razdrlo to prijateljstvo. Čez nekaj časa reče:

«Judita, prižgi še dve sveči pred podobo Marijino. Jutri je zadnji maj, smrtni dan našega očeta. In ker je Maron zdaj tukaj, še hočemo skupaj opraviti majniško pobožnost, kajti kdo ve, če ućakamo jutrajšnji dan.»

Judita izpolni materino povelje, in ravnó so hoteli poklekniti, ko zaslišijo pred vrati nagle korake in nek glas.

«Ali pride!» reče Maron. Nato se obrne proti materi in pravi: «Mati, prosim te, bodi

prijazna ž njim. On nam hoće dobro in nas želi rešiti.»

Zdaj Ali močno potrka na vrata. Maron odpre in Ali vstopi. Bil je mladenič kakih 17 let v dragoceni turški obleki. Obraz mu je bil blede in močno vznemirjen. Nekoliko v zadregi zaradi Judite in nje matere, katerih še ni poznal, pozdravi po turški s tem, da položi desnico na čelo in reče:

«Mir z vami! Oprostite, gospa! Jaz pridem, da bi vas opomnil na nevarnost. Maron vam je menda že povedal, kar se je danes zgodilo.»

«Da, gospodin,» odgovori prav pristrčno udovala. «Moj sin je povedal, da se mora vam zahvaliti za življenje, in tudi jaz vas zahvaljujem iz celega srca.»

«Pustite to,» odgovori mladenič! «Jaz ne pridem po hvalo, temveč vas hočem svariti, da ne zapustite hiše. Kajti mohamedani so popolnoma razdvijani. 300 ubežnih Maronitov leži umorjenih pred vshodnimi mestnimi vrati.»

«Pravični Bog!» zakličejo mati in otroci ter se pokrižajo. Ali pa nadaljuje:

«Ko sem Marona spravil v varnost, sem se naglo zopet vrnil k vratom pred mesto. Velika truma krščanskih begunov, možje žene in otroci, pride proti mestu. Bilo jih je je gotovo 300. O strašen prizor! V raztrgani obleki in z ranjenimi nogami so težavno

bežali pred Druzi, ki so jih preganjali. In ko se ti nesrečneži mestu približajo, da bi tam našli zavetje, jih mohamedani sprejmejo s kamenjem in z ostrimi noži. Jaz sem že hotel v gnječo skočiti in divjim napadovalcem v imenu svojega očeta zapovedati, da opustijo nečloveško dejanje, ko zaslišim iz besneče druhal nek glas — moj Bog! moj Bog! Tega glasu ne bodem nikdar pozabil!»

Tu zastane Aliju glas, in zakrije si obraz z rokami. Maron pa ves radoveden vpraša: «Čegav glas? Ali, prosim te, govori!»

«Znan glas sem slišal,» reče Ali, «glas, ki je divje trume navduševal rekoč: »Umorete kristjane! Pobijte izdajalce! Francozom nas hočejo izdati! Pomorite vse! Vsak mohamedan mora iti v paradiz po poti, ki je pomočena s kristjansko krvjo!« Množica pa je zagnala peklenski krik in planila na uboge kristjane. S sekirami, noži, meči in bodali so pobijali slabe starččke, žene in otroke, iztaknili so jim oči, razparali trebuhe in iztrgali črevesa kakor divja zverjad. Majhne otroke so prijeli za jedno nogo in jih razklali v dva dela, ali pa so jih raztrgali z rokami. Da, celo mrtvece so razsekali na kosce. Bil je strašen prizor! Krik in tarnanje nesrečnežev je trgalo moje srce in mi še zdaj zveni v ušesih.»

«Moj Bog! moj Bog!» zaupije s strahom